

Uppskot til nakrar broytingar í stavsetingini

Í føroyskum málkjakki tykist alt at snúva seg um orð, góð ella minni góð føroysk orð. Í so máta hevur orrustan henda veturin ikki verið nakad undantak. Men av og á snúir onkur lítill viðmerking um sjálva stavsetingina seg innimillum - og her hugsi eg ikki um tvídráttin um, hvussu fremmand orð skulu stavast á føroyskum, men heldur um hvussu tey føroysku orðini eiga at verða stavsett. Í eini grein nú um degini skrivar Ólavur Hátún um mál, málSENDINGAR og málpolitikk, og í endanum á greinini fær hann nert við spurningin um stavsetingina og rekur fram undir at taka tann spurningin upp.

Í starvi mínum sum tann, ið hevur havt ábyrgdina av málleirundirvisingini í føroyskum á Føroyamálsdeildini nú í skjótt nógv ár, hevur spurningurin um stavsetingina sjálvsagt javnan verið havdur á lofti, og hugskot um, hvussu broytingar móguliga kundu verið gjørdar, hava eisini verið til umrøðu, m.a. í málleir- og málsgutitimum. Mein-ingarnar hava sum vera man verið ójavnar um eitt so torgreitt - og ikki minst eldfimt - evni. Men spurningurin hevur hvørja ferð verið eins viðkomandi, átrókandi ella beinleiðis brennandi, tí eitt er í hvussu so er vist: Tú hittir neyvan fólk, ið ikki hevur trupulleikar við stavsetingini, og so kann tað gera tað sama, um tey eru á fólkaskúlastigi ella á fróðskaparsetursstigi.

Nú skriftmálið hjá Hammershaib hevur slitið hált annað hundrað ára aldur, og nú hundrað ár eru liðin, síðan roynt varð at fáa eina stavsetingarbroyting í lag (ta sokallaðu »Broyting« frá 1895), er spurningurin, um vit ikki áttu at hugt nærri at stavsetingini.

Tað er neyvan grundarlag fyri at gera nakra kollvelt-

andi broyting í okkara stavseting, eitt nú eftir tí fonetiska lestinum, ið royndur varð í síni tíð (uppskotið hjá Jakob Jakobsen frá 1889). Harafturimóti havi eg ferð eftir ferð, tá ið spurningurin hevur verið frammi millum tey ungu lesandi, merkt ikki sørt av áhuga fyri »Broytingini«, ella í hvussu so er onkrum, ið líkist henni. Eg skal tí her taka nøkur ting fram, ið eg haldi kundu verið væl hóskaði at broytt og sum eg av og havi sett fram til umrøðu í undirvisingini hjá míni.

Ein høvudsmeinting fyri at finna fram til eitt felags skriftmál var tann bygdamálsmunur, ið nú einferð er her á landi. Og hetta hevur eisini altíð verið ein tann tydingarmesta grundgevingin fyri at halda fast við Hammershaibs stavseting. Einku bygdamál skuldi takast fram um eitt annað, øll skuldu vera javnsett, í hvussu so er í teoriini (hvussu vordid er í praksis, er eitt annað mál, ið kjakast kann verða um, men tað verður ikki í hesum umfari). Og eingin ivi er um, at Hammershaibs stavseting er rúmlig, so at flestu bygdamálsbrigdi við einum góðum vilja kundu kenna seg til rættis innan fyri hennara karmar (væl at merkja, um fólk læra seg at lesa hana við sínum egna framburði og ikki við onkrum slag av standardiseraðum framburði, sum tað ofta verður gjørt, tí tá er líka vítt sum silt).

Men hví so ikki gera broytingar, har sum einki er, ið skilur bygdamáli? Har sum full semja er um framburðin um alt landið? Har áttu vit at kunnað samst um nakrar tillagingar í stavsetingarlagnum hjá Hammershaib, partvist við fyrmynd í »Broyting«?

Bókstavurin d er avynubarnið í teirri føroysku stavsetingini, og tað av góðum

grundum. Tað umbodast eitt ljóð ið ikki longur er til í málinum. Og sama er ju við e, tá ið tað stendur í somu ljóðumstøðum sum d. Grundgevingin fyri kortini at halda fast við tey í skriftmálinum tykist hava verið av tí vit kalla morfologiskum slag, t.e. at hesi ljóð koma stundum fram í framburði í ymsum bændingum ella avleiddum formum av orðum. Í *loden* ella *heidin* hoyrist d ikki, men í bendum formum sum *lodnan* og *heidnan* stingur tað knappliga høvdið fram, nú sum d. Hvat ið e viðvikur, kunnu vit samanbera *dagur* við *dagv* ella *dagliga* og *hagi* við *hagastur*, har sum eitt skifti er millum eitt e ið hoyrist og eitt ið ikki hoyrist. Her liggur heilt klárt meintingin fyri at gera nakad við hesar bókstavir.

Men hinvegin skuldi einki verið til hindurs fyri at sloppið ser av við summi av d-unum. Her hugsi eg um d, tá ið tað stendur í endanum á bundnum hvørkikynsorðum og somuleiðis í endanum á 2. lýsingarhátt. Vandanum fyri at verða misskilur kunnu vit siggia burtur frá, tí hann er í roynd og veru ikki til. Tann rætta meiningin kemur fram av samanhanginum og ikki av d-inum, tað vita vit jú frá talumálinum. Og teir fáu móguleikar, ið kunnu vera fyri misskiljing (báði í talu og skrift), eiga ikki at forða fyri eini skilgøðari dagføring av skriftmálinum.

Um onnur d skuldu verið tikin við, veit eg ikki reiðiliga. Ein móguleikin hevði verið at strikað d aftan á r (t.d. í *hurð* og *ord*). Men hin nevnda broytingin hevði einsamalt lætt munandi um, og hon hevði minkad feilprocentið í skrivilugum avrikum munandi.

Eitt annað, ið er við til at draga procentið av feilum upp, er tann munur ið gjørdur verður í skrift millum i

og y og millum i og y. Hesum mun áttu vit at slept. Fyri i og y áttu vit at skrivað i. Hvat vit skulu skriva fyri hini bæði - um vit skuldu valt i ella kanska y - kunnu vit altíð kjakast um. Kanska hevði i verið tað ruddiliga, men føroyingar hava annars frá gamlari tíð nevnt bókstavin 'y' fyri [un] (tvs. sum i og y verður framborið).

Eingin orsök er at halda fram við at skriva h í orðum sum t.d. *hvalur* og *hjá*, hv hava føroyingar í öldir verið samdr um at úttala sum kv, og tí áttu vit at skrivað kv, t.d. *kvalur*, *kvøja*, *kvøva*, *hj* og *kj* eru fallin saman í øllum bygdamálum, um vit siggia burtur frá orðum sum *hjáta*, *hjálp* og *hjørtur*. Í hesum orðum (og saman-setingum við teimum) kundu vit annaðhvørt hild-ið fram við at skriva hj ella

valt at farið yvir til at skriva j (*parta*, *jálpa* og *jørtur*). Men har sum hj hevur sama framburð sum kj, áttu vit at skrivað kj, t.d. *kjå*, *kjún*.

Hinvegin eiga vit at halda uppi muninum millum dj og tj øðrumegin og gj og kj hinumegin, tí tann munurin er til enn fleirstaðni.

At enda fari eg at skjóta upp, at vit fara at skriva -um í staðin fyri -un í hvørtjum-falsendingum, og móguliga áttu og eftir í staðin fyri áttu og eftir, kanska eisini lítt heldur enn lyfta.

Harafturimóti haldi eg minni grund vera til at fara yvir til at skriva dl og dn fyri ávikavist ll og rn, so sum »Broyting« í síni tíð mælti til (tað gjørdi hon enná í orðum sum *idlevdur* og *vadlrok*). Her havi eg ikki varhugan av, at núverandi stavseting veldir teir stóru trupulleikarnar.

Eg nevndi feilprocent í áðni. Eg dugi ikki at siga, hvussu nógv procent stavivillurnar í stílum og øðrum skrivilugum avrikum hjá føroyskum børnum og skúlaungdomi høvdu minkad, men tað hevði ikki verið nakad lítið tal. Kanska eini 60-70%.

Og so eiga vit ikki at gloyma procentpartin av tíðini og orkunni, ið lærararnir brúka uppá at fáa hesa stavseting inn í høvdið á næminginum, eina stavseting, ið tey flestu kortini ongantíð læra. Tíð og orka, ið heldur kundi verið brúkt til at lært aðrar - og eftir mínum tykki meira neyðugar - partar av málinum.

Á Føroyamálsdeildini,
á summarmála 1996
Eivind Weyhe

Árni Brattaberg skal gera borið klárt

Jan Müller

Tað verður Árni Brattaberg í Suðri, sum fær uppgávuna at gera borið klárt í Lopra klárt.

Tilsamans 11 feløg vórðu boðin til at bjóða uppá arbeiðið, átta føroysk, tvey

donsk og eitt íslendskt.

Tá avtornaðu høvdu sje feløg boðið, seks føroysk og eitt danskt.

Besta tilbóðið hevði Árni Brattaberg.

Frammanundan hevur Landsbyggifelagið fingið arbeiðið uppá projektering

av boriðlássinum.

Ætlanin er at fara undir at bora í juli. Tvs. at ætlanin er vordin seinnað í einar 2 mánaðir ella so.

Orsøkin til seinkanina er m.a. at fáa góðkenning frá heilsuymyndugleikunum umframt at fáa eina skipan

um rættin til jørðina.

Tað er danska felagið DONG, sum er projektleiðari.

Tað verður danska felagið Mærsk Contractors, sum skal bora.

Aftur í 60-árin
Spennandi vikuskiftistilboð
19. 20 og 21 april
har vit bjóða fram buffar

TORNEDS RENNIR
við rosmarpurss,
epleskall og
dagstov grønni

BERT 110,
TORNEDS
við rosmarpurss,
epleskall og
dagstov grønni

BERT 110,
TORNEDS
við rosmarpurss,
epleskall og
dagstov grønni

Umfund hava vit
stort kalt hør
fruggskall
og leiðskall
Ug umm-dkara
vælliga á la C-arte
Børn kann foleggja
á 00-11270

19. 20 og 21 april
har vit bjóða fram buffar